

UDK: 327.55“20“
Bibliid: 0025-8555, 73(2021)
Vol. LXXIII, br. 4, str. 689–707

Pregledni rad
Primljen 10. septembar 2021.
Odobren 21. novembar 2021.
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2104689N>

Pokret nesvrstanih u XXI veku – struktura, teme i uloga

Marko NOVAKOVIĆ¹

Apstrakt: Pokret nesvrstanih je nakon raspada bipolarnog sveta i okončanja procesa dekolonizacije, kako u teoriji tako i u praksi, u potrazi za novim identitetom. Shodno tome, najčešće se pominje mogućnost da NAM bude medijator u odnosima između velikih sila (s posebnim akcentom na Kinu), pa će deo ovog rada biti posvećen analizi ove mogućnosti. Ipak, fokus će biti kako na administrativnoj strukturi NAM i mogućnosti za njegovu transformaciju iz pokreta u organizaciju ili neku drugi oblik saradnje čvrste strukture tako na analizi najčešćih i najznačajnije tema iz oblasti međunarodnog prava i reforme Ujedinjenih nacija u konačnim dokumentima NAM.

Ključne reči: Pokret nesvrstanih, NAM, Ujedinjene nacije, SAD, Kina, Rusija, Izrael, međunarodno pravo.

Uvod

Kada se u literaturi analizira Pokret nesvrstanih zemalja² (u skladu sa usvojenim akronimom – u daljem tekstu i NAM, Pokret ili Nesvrstani), fokus je najčešće na njegovom osnivanju, ulozi u doba Hladnog rata i kasnije prilagođavanju unipolarnom svetu. Nesvrstani su veoma primamljiva tema pre svega za politikologe, zbog svoje uloge u jednom veoma turbulentnom i karakterističnom hladnoratovskom periodu

¹ Viši naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

E-pošta: marko@diplomacy.bg.ac.rs;

Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2021. godine”, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2021. godine.

² Non-Aligned Movement

kada je NAM bio i najaktivniji, ali i zbog ciljeva u međunarodnim odnosima. Ipak, kao što će se pokazati u radu, jedan od fokusa NAM u XXI veku jeste promocija međunarodnog prava pa zato ovaj pokret ostaje relevantan i za pravnike. Nakon raspada bipolarnog sveta, koji je ne samo imao krucijalni uticaj na naziv Pokreta, već i na njegovu politiku i funkciju mosta između zapadnog i istočnog bloka, NAM traga za svojim jasnim identitetom. Taj put traženja svoje uloge, NAM je otežala i činjenica da je proces dekolonizacije (u kome je Pokret nalazio jedan od glavnih motiva ali najefikasnijih sfera delovanja) takođe okončan. Od osnivanja Ujedinjenih nacija, 80 bivših kolonija steklo je nezavisnost (United Nations 2021). Ove činjenice dovele su u pitanje relevantnost NAM. Mnogi autori smatraju da je NAM potrebu za svojim postojanjem iscrpeo urušavanjem bipolarnog svetskog poretka (The Print 2020). Ipak, nasleđe NAM nije zanemarljivo i u pitanju je ideja koja ima svoj legitimitet i u međunarodnim odnosima danas, pa se često prisvaja od strane evropskih zvaničnika i daje se uloga EU kao „novog NAM-a“ (Observer Research Foundation 2021).

Kakva god da je percepcija NAM, autori se uglavnom slažu da mu je neophodna temeljna promena. Te promene se tiču kako uloge i ciljeva NAM u međunarodnim odnosima, tako i promene unutar samog Pokreta – pre svega formiranje sekretarijata, što je pitanje kome će biti posvećena posebna pažnja.

Kroz analizu sa fokusom na konačni dokument, kao najznačajniji pisani trag rada i strategije NAM, biće izvršena analiza realnih mogućnosti za ostvarivanje nekih pregleda koji se ponavljaju kao mantra u poslednje 2 decenije, poput NAM-a kao posrednika između velikih sila (ponajviše SAD i Kine), zatim mogućnosti integracije pokreta kao i osvrt na nekoliko stavova NAM po pitanju međunarodnog prava i UN.

Struktura NAM

Sekretarijat

Pokret Nesvrstanih nema stalni sekretarijat (Union of International Associations 2016).³ Od samog osnivanja NAM, formiranju stalnog sekretarijata su se opirale neke od velikih država unutar organizacije, poput Jugoslavije ili Indije. Lideri ovih zemalja su se plašili da bi takva institucija mogla biti skupa i da bi mogla unutrašnje razlike i sukobe učiniti očiglednijim ili ih čak rasplamsati, što bi ugrozilo ionako krhku koheziju Pokreta. Takođe, postojao je strah da će mala grupa zemalja preuzeti kontrolu nad

³ Najbližnja organizaciona jedinica tome jeste Biro za koordinaciju – videti više u <https://uia.org/s/or/en/1100061001>

Pokretom. Ovakvo stanje stvari omogućilo je liderima NAM da iskoriste samite da daju grandiozne izjave, da promovišu svoje države ali i sebe kao lidere i nakon toga zaborave na ideje i ciljeve Pokreta do sledećeg samita (Keethaponcalan, 2016 10). Otuda se rešenje za mnoge probleme samog Pokreta ali i njegovog razvoja uopšte, često videlo upravo u osnivanju Sekretarijata NAM (Keethaponcalan 2016, 11). Ova čežnja za sekretarijatom i verovanja da njegovo formiranje može doneti značajne pomene i napredak u organizaciji nije samo karakterističan za NAM. U izveštaju Južne komisije se na primer tvrdi da su aranžmani povremenih političkih sastanaka na visokom nivou i *ad hoc* radnih grupa neadekvatni da zadovolje zahteve i potrebe država na „Globalnom jugu“. Zato se kao rešenje vidi stvaranje Sekretarijata Juga (Južna komisija 1990). Uprkos ovim željama, činjenica je da je nedostatak stalnog sekretarijata samo posledica stanja u kome se nalazi NAM, a ne njegov uzrok. Da postoji potreba za kontinuitetom, koji se ogleda upravo u periodima između samita i/ili konferencija, stvaranje stalnog administrativnog aparata bi se iskristalisalo kao potreba na nivou celog Pokreta. Upravo to je način na koji su nastali sekretarijati u međunarodnim organizacijama u XX veku. U tom procesu, neophodan uslov jeste potreba za administrativnim aparatom – koja najčešće nastaje kao posledica razvoja same organizacije. Sve širi spektar poslova, kompleksnost potrebnih administrativnih operacija ali pre svega pomenuta potreba kontinuiteta između sastanaka/konferencija dovele su do stvaranja sekretarijata. Danas, u XXI veku, za organizovanje konferencije, samita ili drugog grupnog oblika rada takođe je neophodna administracija, koja obavlja pre svega tehničke poslove (transkripti, distribucija dokumenata, organizacija sednica, itd.) ali je kompletna organizacija značajno lakša nego što je bila pre pola veka. Ipak, princip nastanka isti – sekretarijati se formiraju pre svega kada postoji potreba za njima a ne kada je njihov nastanak plod nečije želje. Važno je istaći da se ova činjenica odnosi na sekretarijate *per se* a ne na određenu vrstu sekretarijata kao organa. Embrionalne oblike sekretarijata međunarodnih organizacija nije odlikovala nezavisnost niti su se odlikovali inherentno međunarodnim karakterom, ali su i dalje, kao što su i sada, nastali kao posledica potrebe organizacije za njihovim nastankom i delovanjem.

Uzevši u obzir gore-navedeni način nastanka administrativnog aparata u embrionalnim međunarodnim organizacijama, i činjenicu da NAM postoji više od pola veka, jasno je da on ne ide u pravcu te vrste koherentnosti i institucionalizacije.

Predsedavanje

U nedostatku sekretarijata, generalnog sekretara/predsednika ili drugih elemenata strukture karakteristične za međunarodne organizacije, poseban značaj u funkcionisanju NAM ima predsedavanje i konsekventno, samiti NAM. Predsedavanje

se vrši po rotacionom sistemu, države koje predsedavaju se smenjuju na svake tri godine i samo predsedavanje predstavlja odličnu priliku da predsedavajuće države prikažu kao lidere, kao relevantne faktore na međunarodnom planu ali i da na agendu, pa samim tim i u konačni dokument, postave teme od značaja za njih. Na stranu činjenica da se manje više svaki samit proglašava za revitalizujući, poput onog u Teheranu 2012 (Third World Resurgence 2012), u Šarm el Šeiku, ili Margariti činjenica je da i sama vidljivost NAM kao pokreta kulminira za vreme ovih samita. Time samiti predstavljaju jednu od retkih prilika da se interesi predsedavajuće države istaknu i promovišu i na globalnom nivou. Zbog same činjenice da države članice Pokreta u najvećem broju slučajeva nemaju vodeće regionalne a pogotovo ne globalne uloge, samiti su posebno značajni članice NAM (Daily Star 2009).

Posebno eklatantan primer za to je Iran i organizacija samita u Teheranu 2012. S obzirom da je ta država okovana višedecenijskim sankcijama, upravo je samit NAM predstavljao najznačajniju priliku za promociju Irana na međunarodnoj političkoj sceni još od 1979 godine, kada su sankcije i uvedene. Ovaj samit je izazvao veliku pažnju u medijima. Tadašnji Generalni sekretar Ujedinjenih nacija Ban Ki-mun je došao na samit (UN News 2012), što je izazvalo protivljenje SAD i osudu ne samo zbog te činjenice, već i toga da je samit organizovan u Teheranu jer „sama činjenica da se sastanak održava u državi koja krši toliko svojih međunarodnih obaveza i predstavlja pretnju za susede... šalje veoma čudan signal kada su u pitanju podrška međunarodnom poretku, vladavini prava itd“ (Charbonneau 2012).

Da samo članstvo a pogotovo predsedavanje NAM predstavlja dobru platformu za promovisanje sopstvenih interesa i ciljeva u domenu međunarodnih odnosa i međunarodnog prava u okviru samog Pokreta, demonstrirao je Azerbejdžan, koji je prepoznao NAM kao forum koji može da posluži za dobijanja šire podrške u višegodišnjem sukobu sa Jermenijom oko Nagorno-Karabaha. Ovo važno međunarodno-pravno pitanje nije se pominjalo u konačnim dokumentima NAM iako ovaj sukob datira iz 1993 godine (Jović Lazić, Jelisavac Trošić, Jazić 2011). Kada je članstvo u NAM postavljeno kao strateški cilj Azerbejdžana, lobiranje za aktuelizaciju ovog pitanja u okviru NAM je počelo i pre samog ulaska u Pokret 2011 godine,⁴ a dodatno se intenziviralo nakon prijema u članstvo. Namera da se pitanje Nagorno-Karabaha uvrsti u konačni dokument je ostvarena samo godinu dana nakon pridruživanja Azerbejdžana Pokretu, pošto je na samitu u Teheranu 2012. u konačni dokument ušla rečenica „*Šefovi država i vlada izrazili su žaljenje što sukob između Jermenije i Azerbejdžana ostaje nerešen i nastavlja da ugrožava međunarodni i regionalni mir i bezbednost. Ponovo su potvrdili značaj principa zabrane upotrebe*

⁴ Zajedno sa Fidžijem.

sile sadržanog u Povelji Ujedinjenih nacija i ohrabрили strane da nastave da traže pregovara ko rešenje sukoba u okviru teritorijalnog integriteta, suvereniteta i me unarodno priznatih granica Republike Azerbejdžan“ (Teheran 2012, para 391). Ova formulacija se prenela u integralnom obliku i u naredni konačni dokument, dok je svoje predsedavanje Azerbejdžan iskoristio da dodatno pojača ovu izjavu sa paragrafom 663 koji glasi „S tim u vezi, šefovi država i vlada su tako e istakli neprihvatljivost sticanja teritorije primenom sile, potvrdivši da nijedna država neće priznati kao legalnu, situaciju koja je nastala kao rezultat okupacije teritorija Republike Azerbejdžan, niti pružati pomoc ili podršku u održavanju tog stanja, uklju ujuci i ekonomske aktivnosti na ovim teritorijama“ (Baku 2019, para 663).

U ovom drugom paragrafu je NAM jasnije stao na stranu Azerbejdžana u ovom sukobu, jer se od država u sukobu traži da nastave da traže pregovaranje o rešavanju sukoba unutar teritorijalnog integriteta, suvereniteta i međunarodno priznatih granica Republike Azerbejdžan (Teheran 2012, para 391).

Naveden primer jasno ukazuje na značaj predsedavanja NAM, ali uprkos tome, sami samiti NAM predstavljaju najočigledniji podsetnik o relevantnosti NAM. Pored samita, ne treba zanemariti značaj sastanaka na marginama samita, poput onog između premijera Indije i Pakistana iz 2009. godine (France24 2009).

Kona ni dokumenti

Deklaracije u formi konačnog dokumenta sa samita Nesvrstanih daju najjasniju sliku u kom pravcu i na koji način se NAM razvija. Konačni dokumenti sa jedne strane predstavljaju svojevrsni pisani trag kontinuiteta rada i razvoja NAM a sa druge strane se u njima ogleda delovanje NAM, njegovi prioriteti i ciljevi.

U ovim dokumentima se takođe na jasan način može videti na koji način se stvaraju kompromisi oko tema koje će biti deo konačnih dokumenata ali i na koji način će se izabrana tema analizirati. Tu postoji značajna razlika između pristupa prema državama uopšte a posebno razlika u pristupu između pitanja koji se tiču država članica NAM, država posmatrača i država koje nisu deo ovog Pokreta. Ta razlika nije toliko važna (i nije neočekivana) iz ugla NAM kao pokreta ali je od krucijalnog značaja za ulogu NAM u XXI veku.

Uloga NAM u XXI veku

Kako je proces dekolonizacije završen, težnje koje je NAM ulagao u taj proces su se transformisale u politiku NAM u kojoj se stremi borbi protiv globalizacije i

ekonomske dominacije zapadnih država. Nadalje, autori često propagiraju ideju koja derivira iz principa „pravičnog svetskog poretka“. U tom principu, NAM se percipira kao „most između političkih i ideoloških razlika“ (Drishti 2021) te postoje ideje da se iz svoje uloge medijatora između istočnog i zapadnog bloka iz perioda Hladnog rata, NAM može transformisati u medijatora između aktuelnih supersila, kao „balansirajuća tačka u svetskim odnosima“ (Sahni, prema Marković 2013) pre svih SAD i Kine (Chopra 2021). Kada je u pitanju odnos SAD i Kine, ekonomske i političke okolnosti, ali i sama terminologija sve više podsećaju na nastanak novog Hladnog rada. Ovakva percepcija se posebno iskristalisala i dobila na značaju nakon ponovnog uspostavljanja i aktualizacije QUAD (Quadrilateral Security Dialogue) 2017. godine. Ova alijansa, koju čine Australija, Indija, Japan i SAD ima jasnu ulogu i odnos prema Kini koji se mogu uporediti sa ulogom NATO u odnosu na Rusiju za vreme Hladnog rada (Chopra 2021).

I pored toga što bi ostvarivanje uloge NAM kao medijatora između velikih sila predstavljalo logičan nastavak uloge NAM u periodu hladnog rata, to jednostavno nije moguće. Pored opštih razloga poput činjenice da postoje mnoge organizacije koje se u nekim delovima preklapaju sa spektrom delovanja NAM, poput Grupe 77 (koja ima i više članova), ASEAN i mnogih drugih, primarni razlog se nalazi u odnosu između NAM sa jedne i SAD i Izraela sa druge strane. U narednom poglavlju će biti jasno demonstrirano da je ta netrpeljivost toliko visoka da je ovakva uloga NAM iluzorna u bližoj budućnosti. Štaviše, poslednji događaji u međunarodnim odnosima pokazuju upravo suprotnu tendenciju – dodatno udaljavanje Kine i Rusije od SAD u kome NAM kao organizacija⁵ jasno staje na stranu prve dve države.

NAM kao medijator između velikih sila u XXI veku

Zvaničnici SAD se nisu često osvrtni na pitanja NAM, stavljajući tako implicitno do znanja o njihovom stavu o (ne)relevantnosti NAM. Eksplicitno, NAM je označavan od strane SAD ili kao prevaziđen i zastareo (Chopra 2021) ili jednostavno anti-američki i anti-izraelski (Lynch 2009). Ta percepcija NAM u SAD kao anti-američki nastrojenog pokreta demonstrirana je od strane SAD i putem para-diplomatije na samitu u Margariti 2016., na kome nije prisustvovao indijski premijer Modi. Ovo je prvi put od 1979. godine da neki indijski premijer nije prisustvovao Samitu NAM. Iza ovog odsustva stoji pre svega uticaj SAD. Indija se sve više okreće SAD kao savezniku, a kako se samit održavao u Venecueli koja ima izrazito loše odnose sa Vašingtonom, ovo je bila jasna demonstracija moći SAD i njene

⁵ Za Indiju se to ne može reći da podjednako sigurnošću (prim.aut).

percepcije NAM (Mint 2016). Demonstrirana netrpeljivost između NAM i SAD ima i značajan istorijski aspekt, ali se iz ugla funkcionisanja NAM, razlog za taj stav SAD može videti pre svega u odnosu prema Izraelu.

Samit u Margariti je takođe ostao upamćen i po tome što je od strane predsednika Venecuele Nikolasa Madura ocenjen kao skup koji će se pamtiti vekovima, dok je sa druge strane njemu prisustvovalo značajno manje lidera država nego na prethodnim samitima, uključujući i prethodni samit u Teheranu (Al Jazeera 2016). Takođe, ovaj turbulentni samit je ostao zapamćen i po protestima opozicije i sprečavanju predstavnika opozicije da dođu na ostrvo Margaritu za vreme samita (Cawthorne 2016). Odnos latinoameričkih država i SAD, koji je poslovično veoma kompleksan i intenzivan, predstavlja još jedan izazov za NAM. Direktna dominacija SAD kontinentom koja se često ispoljavala u prošlosti više nije moguća, pa su i sami odnosi sada značajno kompleksniji. Kina, sa svojim sve većim uticajem u regionu predstavlja pretnju po interese SAD. Ova „borba“ oko Latinske Amerike je već počela (Nuggent/Campell 2021). NAM može imati određenu ulogu u pokušaju država Latinske Amerike da izbegnu ulogu piona u razračunavanju velikih sila, s'obzirom da su sve države Latinske Amerike članice NAM, osim Urugvaja, Brazila, El Salvadora, Kostarike, Paragvaja i Argentine, koje su posmatrači.⁶

U konačnim dokumentima sa NAM samita, posebno mesto imaju osvrti na situacije od značaja za NAM. Teme su države sa svih kontinenata osim Severne Amerike i Australije, dok Evropa svoje mesto ima tek od samita u Teheranu i to isključivo povodom sukoba u Nagorno-Karabahu. Pomenuti osvrt na pojedine države je prilično heterogenog karaktera, ali se ističe pitanje Izraela, kako po obimnosti tako i po tonu. Već je odavno poznata veoma oštra kritika koju NAM izriče prema Izraelu i njegovom odnosu prema „okupiranim teritorijama“ (Strydom 2007, 7). Za početak, sa čisto statističke strane, u poslednja 3 konačna dokumenta NAM (Teheran 2012; Margarita 2016; Baku 2019) Izrael je pominjan više od 100 puta. Ova osvrtnja na Izrael ne samo da su u porastu već su isključivo u negativnom kontekstu. Jezik koji se koristi u kontekstu Izraela je takođe veoma direktan i oštar, kakav se ne viđa često u ovim dokumentima. NAM koristi izraze poput „brutalan“ u kontekstu opisivanja delovanja Izraela. Ovaj izraz se u izveštajima koristi još samo u kontekstu terorističkih napada sa civilnim žrtvama. Od Izraela se stvari „zahtevaju“, on se „osuđuje“, „kategorički osuđuje“, „krivi“ poziva se na „ozbiljne napore da se Izrael prisili“ itd. Delovanja SAD ja takođe tema kritike u konačnim dokumentima i uz ogradu da se tako oštar jezik ne koristi po pitanju spoljne politike SAD kao u slučaju Izraela, otvorene kritike su i dalje prisutne.

⁶ Meksiko je takođe posmatrač, ali tehnički, Meksiko pripada Severnoj Americi (prim.aut).

Bez ulaska u osnovanost ovih osvrta, NAM ne može biti „most“ između SAD i bilo koje druge sile, dokle god sa jedne strane postoji takav narativ koji se u SAD jasno percipira kao anti-američki, dok se sa druge strane Kina i Rusija, ne pominju ni u jednom trenutku u negativnom kontekstu, a kamoli da postoji otvorena osuda delovanja, kao što je slučaj sa SAD ili posebno oštar ton kao u slučaju Izraela i njegovih akcija. Štaviše, Kina a od skoro i Rusija su države posmatrači u NAM i sa njima NAM blisko saraduje (CGTN 2018), pa je teško očekivati značajne promene u ovom odnosu u skorijoj budućnosti.

Približavanje saradnje Rusije i NAM koje traje već nekoliko godina ubrzano je nakon preuzimanja predsedavanja NAM od strane Azerbejdžana a kulminiralo je davanjem Rusiji statusa države posmatrača NAM u Beogradu, 11. oktobra 2021. godine. Bliža saradnja Rusije i NAM je u skladu sa politikom Ruske Federacije koja se najbolje oslikava u sledećoj izjavi: *„Rusija je glavni garant mira, branilac suvereniteta i slobode izbora za sve zemlje i civilizacije, garant novog pokreta nesvrstanih i spre avanja hegemonizma“* (Karaganov 2020).

Pored navedenih razlika u reagovanju na delovanje velikih sila, u okviru konačnih dokumenata NAM, ističe se i nesrazmerno blaga reakcija na mnoge probleme i kršenja ljudskih prava i međunarodnog prava od strane država članica, što će biti prikazano u narednom poglavlju.

Međunarodno pravo i NAM

Zastupanje rešavanja sukoba u skladu sa pravilima međunarodnog prava i njegova promocija u širem smislu, iskristalisali su se kao jedan od glavnih post-hladnoratovskih fokusa NAM-a. Upravo zato, pitanja od značaja za međunarodno pravo imaju posebno mesto na svim samitima i u konačnim dokumentima NAM. Veoma zanimljiva činjenica je da su se sve do samita u Margariti 2016. godine, u delu u kome se insistira na primeni međunarodnog prava, pominjali isključivo principi međunarodnog prava ali ne i pravila. Ovo deluje kao čisto tehnički detalj ali je svakako dobro došao dodatak pravila međunarodnog prava pored principa, jer je jedna od glavnih zamerki koja se može dati na rad NAM ta da se u izveštajima ponavljaju opšta mesta i da se insistira na generalnim principima a da se konkretne akcije retko podstiču ili se to čini nekonzistentno.

Nekoliko tema zaokuplja pažnju NAM kada je u pitanju međunarodno pravo u užem smislu. Pre svega, NAM primećuje zloupotrebu principa univerzalne jurisdikcije. Ona je prvi put bila deo konačnog dokumenta na samitu u Šarm el Šeiku 2009. godine, dok je 2016. godine Iran, ispred NAM govorio na 71. zasedanju

Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o neophodnosti limitiranja upotrebe ovog principa i jasnog formulisanja granica primene univerzalne jurisdikcije (UNDOCS 2016). Pored postojanja razloga altruističke prirode za ovakav zahtev NAM, sigurno je veliki uticaj za zastupanje ovog stava odigrala i činjenica da su uglavnom državljani NAM bili meta zasnivanja nadležnosti po ovom principu poput Mauritanije ili Senegala (Vešović 2020). Nažalost, NAM nije dao predlog na koji način bi se ograničila primena i šta bi se smatralo zloupotrebom ovog principa.

Kada su u pitanju države koje nisu članice NAM, Pokret se odlučuje da se osvrne na kršenje međunarodnog prava u nekim situacijama, dok u drugim ostaje nem. Pokret se recimo osvrnuo na političku situaciju u Paragvaju 2012 godine (Teheran 2012, 104). Na tom samitu, prvi put je svoje mesto dobila i Evropa, kroz komentar sukoba Jermenije i Azerbejdžana. Sa druge strane na mnoga pitanja, uključujući situaciju na Kosovu i Metohiji, u Kini i mnogim drugim teritorijama, NAM ostaje nem. Ovakva praksa nije neuobičajena u međunarodnim odnosima, a odličan primer tog „biranja“ tema o kojima se odlučuje možemo videti i u samom radu Međunarodnog suda pravde (Novaković 2018). Ono što je važno istaći jeste činjenica da NAM skoro nikada ne pominje kršenja pravila ili principa međunarodnog prava ili ljudskih prava od strane članica NAM, a kada do toga dođe, to radi na jedan prilično benevolentan način. Ovo je uistinu jedna od najvećih zamerki kako izveštajima NAM tako i samom načinu funkcionisanja i delovanja ovog pokreta, i predstavlja praksu koja ne ostavlja neokrnjen kredibilitet samog Pokreta a razmatranju kršenja ljudskih prava i međunarodnog prava.

Međunarodno pravo u NAM

NAM na svojim sastancima i u konačnim dokumentima na vrlo delikatan način pristupa osvrtnu na kršenja međunarodnog prava ili na kršenja ljudskih prava od strane država članica. Sa jedne strane, kršenja međunarodnog prava i ljudskih prava od strane država članica NAM (i posmatrača) najčešće ostaju potpuno neprimećena kako na samitima, tako i u konačnim dokumentima. Ova činjenica nije neuobičajena ali posebno je delikatna situacija je način na koji kršenja prava koja dođu na agendu prezentuju, tačnije na koji način se ta kršenja u konačnim dokumentima NAM „osuđuju“. Odličan skorašnji primer takve prakse je Mjanmar i pitanje Rohindži u toj državi. NAM izražava zabrinutost zbog humanitarne situacije u državi Rakhina u Mjanmaru, i osuđuje sve akte nasilja, ali posebno ističe „napade na bezbednosne snage Mjanmara“. Nakon toga, u jednom opštem maniru nastavlja se osvrtnu na „akcije sprovedene od strane bilo koje strane a koje negativno utiču na nenaoružane civile i rezultuju u gubicima života i raseljavanju velikog broja ljudi“ (Baku 2019, 148). Ovakav osvrtnu predstavlja veoma paušalnu ocenu, i jasno je da je

Vlada Mjanmara imala veliki uticaj na ovakvu formulaciju, te da je ona plod kompromisa unutar Pokreta. Posebno je zanimljivo što je NAM ignorisao u potpunosti prethodne serije nasilja (OHCHR Report 2018), uključujući etničko čišćenje, koje se desilo 2012. godine. Još više zabrinjava činjenica da je samo dva meseca pre Samita u Teheranu OHCHR izdao Izveštaj o situaciji u Mjanmaru, koji je NAM potpuno ignorisao, a u kome se jasno navodi sledeće: *„Usled nasilja je raseljeno više od 140.000 ljudi, uglavnom Rohindža. Nekoliko hiljada raseljenih etni kih Rakhina je bilo u mogućnosti da se vrati ili ih je Vlada ponovo naselila. Šest godina nakon nasilja, 128.000 Rohindža i Kamana i dalje je segregirano, zatvoreno u kampovima i mestima raseljenja, bez slobode kretanja, pristupa dovoljnoj hrani, adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju ili sredstvima za život. Raseljenim licima je onemogućen povratak u mesto porekla. Takvo zatvaranje prevazilazi svaku opravdanu meru bezbednosti i predstavlja proizvoljno lišenje slobode. Ostale Rohindže u centralnom delu države Rakin, uklju ujuci i one koji su preseljeni, tako e se suo avaju sa ozbiljnim ograni enjima, uklju ujuci slobodu kretanja, što uti e na svakodnevni život“* (OHCHR Report 2018).

Bez ikakve intencije da se ulazi u motive zanemarivanje ovog dokumenta, teško je poverovati da pokret koji se toliko revnosno i detaljno bavi radom međunarodnih organizacija slučajno previdi ovako značajan akt. Samo u jednom delu, NAM „ohrabruje“ implementaciju preporuka konačnog izveštaja Savetodavne komisije za državu Rakin (Baku 2019, 148).

Konačno, NAM temu situacije u Mjanmaru zaključuje sledeće:

„Šefovi država i vlada istakli su implementaciju Sporazuma o povratku raseljenih lica iz države Rakin izme u vlada Mjanmara i Bangladeša i istakli važnost stvaranja povoljnih uslova u državi Rakin za dobrovoljni povratak raseljenih lica u Mjanmar. na bezbedan, siguran i dostojanstven na in. Oni su dalje naglasili potrebu da se prona e sveobuhvatno i trajno rešenje za rešavanje korena uzroka sukoba i stvaranje povoljnog okruženja u Mjanmaru kako bi pogo ene zajednice mogle da ponovo izgrade svoje živote u državi Rakine“ (Baku 2019, 148).

U ovom završnom osvrtu na situaciju u Mjanmaru, uočava se formulacija koja se može percipirati kao pozitivna strana kompromisa unutar NAM, jer se na jedan implicitan način pominje diskriminacija Rohindža muslimana. Kada se pominje „koren uzroka konflikta“ teško se može pomisliti na bilo šta drugo osim na akcije, kako pravne tako i vojne, države protiv Rohindža muslimana. Istorija diskriminacije Rohindža muslimana je duga, a posebno su značajni u poslednjih nekoliko decenija zakon o državljanstvu Burme iz 1982. po kome Rohindže nisu prepoznate kao jedna od 135 nacionalnih rasa koje žive u Mjanmaru, kada im je uskraćeno pravo na

državljanstvo pa samim tim i mnoga druga prava, uveden je pojam „nacionalne rase“ i stanovništvo je podeljeno na ono koje je prvog i drugog reda. Iako član 347. Ustava Mjanmara iz 2008. godine proklamuje pravo svakoj osobi da uživa jednaka prava i zaštitu pred zakonom, neka osnovna prava, poput prava na obrazovanje ili zdravstvenu zaštitu nisu obezbeđena za Rohindže (Novaković i Blešić 2020).

Reforma Ujedinjenih nacija i Savet bezbednosti

Reforma Ujedinjenih nacija predstavlja jednu od najznačajnijih tema u konačnim dokumentima NAM. Dok se sa jedne strane podržavaju principi Ujedinjenih nacija i promoviše zaštita Povelje Ujedinjenih nacija, Pokret je kritičan prema Savetu bezbednosti. Ova kritika predstavlja vitalan deo politike NAM prema Ujedinjenim nacijama kao organizaciji i jasno se elaborira u konačnim dokumentima.

Odličan primer je repetitivna formulacija koja se pojavljuje u više konačnih dokumenata a koja glasi „*Šefovi država i vlada izrazili su snažnu zabrinutost zbog zloupotrebe odredbi Rimskog statuta od strane Saveta bezbednosti, ukljujujući njegovu praksu da nastoji da selektivno ograniči nadležnost MKS a prilikom upućivanja pitanja MKS u i napomenuli da ta praksa predstavlja zloupotrebu ovlašćenja Saveta bezbednosti za prošle i vanje predmeta MKS u*“ (Baku 2019, 17).

Posebna kritika se upućuje Savetu bezbednosti iz „*zabrinutosti zbog stalnog zadiranja Saveta bezbednosti u funkcije i ovlašćenja Generalne skupštine i Ekonomskog i socijalnog saveta rešavanjem pitanja koja su tradicionalno u nadležnosti ovih potonjih organa, i pokušaja da se u ovoj oblasti utvrdi i vanje norme, administrativne i budžetska pitanja i utvrdi i vanje definicije koje su u nadležnosti Skupštine*“ (Baku 2019, 47-48).

Koren ovih kritika jeste činjenica da NAM percipira Savet bezbednosti kao forum globalističkih sila koje imaju privilegovan položaj u odnosu na ostale države sveta. Upravo zato, NAM se zalaže za proširenje sastava Saveta bezbednosti. Na liniji ideje o smanjenju dominantnog uticaja velikih sila u Ujedinjenim nacijama, su pored predloga o proširenju Saveta bezbednosti, manje konkretne ideje poput demokratizacija Saveta bezbednosti, povećanje njegove transparentnosti i sl. (Baku 2019, 43-44, 46).

Ono što je pohvalno jeste da NAM na koncu ovih kritika, pored opštih mesta nudi i konkretne (neke manje neke više realne) korake koje treba preduzeti, kako bi se rad Saveta bezbednosti unapredio. Takođe, insistira se na detaljnijim izveštajima koje Savet bezbednosti treba da dostavlja Generalnoj skupštini (Baku 2019, 47-48),

kao i insistiranje da se više uzima u obzir mišljenje Generalne skupštine u radu Saveta bezbednosti (Baku 2019, 48).

Ono što se posebno ističe ovoj seriji kritika Saveta bezbednosti, kako po svojoj sadržini tako i upitnoj opravdanosti, jeste insistiranje da SB treba da prestane da se bavi pitanjima ljudskih prava koja ne predstavljaju pretnju međunarodnom miru (Baku 2019, 47-48). Ova kritika se ponavlja od Samita u Teheranu (Teheran 2012, 34), a od Margarite se pojačava istina kvantitativno a ne kvalitativno, jer se „zabrinutost“ zbog ove prakse Saveta bezbednosti ponavlja na dva mesta u skoro identičnom obliku (Margarita 39-40). Ovo možemo pripisati još jednom u nizu kompromisa unutar NAM, s'obzirom da su članice NAM mnoge države u kojima su ljudska prava na veoma niskom nivou poput Saudijske Arabije, Turkmenistana, Eritreje ili Severne Koreje. Iako je proširenje nadležnosti Saveta bezbednosti tema koja je oduvek izazivala kontroverze, istorija nas je naučila da mnogi međunarodni sukobi kreću upravo iz kršenja ljudskih prava u samim državama. Ne postoji dilema da je neophodno poštovati suverenitet država i na jedan pažljiv način pristupiti rešavanju ovih pitanja, ali ljudska prava moraju biti od primarnog interesa i za Savet bezbednosti i za celokupnu međunarodnu zajednicu.

Za razliku od prethodnog upitnog pristupa ljudskim pravima, NAM sa pravom dovodi u pitanje jedan aspekt rada Ujedinjenih nacija koji predstavlja kontroverzu već dugo vremena i zavređuje posebnu pažnju, a tiče se imuniteta članova mirovnih misija UN država koje nisu potpisnice statuta Međunarodnog krivičnog suda.

Prema rezoluciji 1422 koja je usvojena 2002. godine, samo 11 dana nakon stupanja na snagu samog Statuta Međunarodnog krivičnog suda (MKS), zahtevano je od MKS da se uzdrži od pokretanja istrage ili postupka protiv članova mirovnih misija koji nisu državljani država potpisnica Statuta MKS (UNSCR 2002). Od stalnih članica saveta bezbednosti, Kina, Rusija i SAD nisu potpisnice. Ova rezolucija ali i praksa koja je prethodila donošenju ove rezolucije jasno demonstrira da mnoge kritike sistema UN i generalno i od strane NAM imaju smisla. Ova odluka je doneta pod direktnom prednjom SAD da će blokirati buduće mirovne operacije UN (Stahn 2003, 85). Iako je SAD insistirala na ovoj rezoluciji, činjenica da je usvojena jednoglasno, jasno ukazuje na dogovore u okviru Saveta bezbednosti. NAM od samita u Šarm el Šeiku insistira da je ovom rezolucijom prekršen Statut (Kuala Lumpur, para.121). Od tada, kraća formulacija se prenosi u svakom konačnom dokumentu, koja glasi: „*Nesvrstane države potpisnice Rimskog statuta MKS a protive se svim akcijama, posebno preko Saveta bezbednosti, koje imaju za cilj uspostavljanje procesa davanja imuniteta osoblju mirovnih operacija UN, koje krši relevantne odredbe Rimskog statuta. MKS a i škode kredibilitetu i nezavisnosti MKS a;*“ (Baku 28.17, str 17, Margarita 27.17, str 15, Teheran 24.17. str 14, Šarm el Šeik 18.16, str 10., Havana 16.12.).

Generalni sekretar UN

Pored, uglavnom negativnih, osvrta na rad Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, pitanje Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija takođe je tema u radu NAM. Posebno je zanimljivo analizirati konačne dokumente NAM u godinama koje prethode imenovanju novog Generalnog sekretara, pored opštih osvrta o načinu izbora Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji se prenose od samita do samita. U konačnom dokumentu sa samita u Havani se ističe da sledeći (osmi) Generalni sekretar treba da dođe iz azijskih zemalja (Havana 2006, para 46-48) – što se i desilo. U poslednja dva konačna dokumenta (2016 i 2019) pitanje Generalnog sekretara ima veću zastupljenost, ali se u njemu NAM osvrće mit o pravilu o geografskoj rotaciji u izboru Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. Naime, istaknuto je sledeće „Šefovi država i vlada su napomenuli da ce se tokom identifikacije i imenovanja najboljeg kandidata za mesto generalnog sekretara, dužna pažnja i dalje poklanjati regionalnoj rotaciji, kao i rodnoj ravnopravnosti kako je predviđeno u paragrafu 59 rezolucije 51/241“ (Margarita 2016, 42; Baku 2019, 51).

Upravo su pitanja izbora Generalnog sekretara ali i slične teme za koje je potrebno lobiranje i zajednički front velikog broja država pravac u kome se može iskoristiti potencijalna snaga NAM. Ovaj zajednički nastup se često spominje u konačnim dokumentima NAM samita. Saglasnost i zajednički dogovor oko potencijalnog Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija je dostižan i u ovoj “labavoj” konstelaciji NAM. Taj kapacitet je NAM demonstrirao već 2006, kada je došlo do saglasnosti da je “red na Aziju” da „da“ Generalnog sekretara, jer je te godine na funkciju Generalnog sekretara UN došao Ban ki Mun (Security Council Report 2015).

Ono što je važno istaći jeste da ne postoji nikakav pravni osnov na osnovu koga se pravilo geografske rotacije primenjuje prilikom imenovanja Generalnog sekretara. Iako ne postoji sporazum običaj pa čak ni džentlmenški sporazum⁷ o primeni pravila o geografskoj rotaciji prilikom izbora Generalnog sekretara, ovaj mit je neverovatno živ i dalje kako u nauci tako i u praksi (Novaković 2016). Mnogi autori vide pravni osnov da se Generalni sekretar postavlja u skladu sa pravilima geografske rotacije u članu 101. Povelje Ujedinjenih nacija, u kome se navodi: „Posebna pažnja se obratiti na važnost regrutovanja osoblja na najširoj mogu oј geografskoј osnovi.“ Ipak, ovo i ovakvo tumačenje jednostavno nema osnova. Pre svega, navedeni član i cela glava u kojoj se član 101. nalazi, odnose se na Sekretarijat a ne na Generalnog sekretara – a Generalni sekretar ne spada pod osoblje

⁷ Između članova P-5 da ne imenuju svoje državljane za mesto SG. Iako ovo pravilo nije pravno formalizovano, ova praksa se već više od 70 godina poštuje bez presedana.

Sekretarijata, na koje se član 101 jedino i odnosi. Štaviše, kada se govori o osoblju Ujedinjenih nacija se odnosi na sve članove Sekretarijata osim Generalnog sekretara. Ovo jasno proizilazi iz člana 97. Povelje, gde se upravo i ističe da se Sekretarijat sastoji od Generalnog sekretara i osoblja. Shodno tome, postoji „jasna razlika“ između osoblja i Generalnog sekretara, pa je uloga člana 101. da instruiše Generalnog sekretara da geografsku rotaciju uzme u obzir prilikom imenovanja osoblja na „višim nivoima u Sekretarijatu“ (UNDOCS 1987) poput Visokog komesara (Norchi 2004), a ne da služi kao smernica za izbor Generalnog sekretara.

Pitanje geografske rotacije u izboru Generalnog sekretara posebno je aktuelizovano krajem 1980-ih godina, kada su afričke zemlje insistirale da sledeći Generalni sekretar treba da dođe sa tog kontinenta. Na kraju, njihov zahtev je uslišen izborom Butros Butros-Ghalija iz Egipta za Generalnog sekretara, koji je započeo svoj mandat 1992. Međutim, to geografsku rotaciju ne čini pravilom ili smernicom čak ni u najširem smislu. Ovo nije pravilo - ne samo zato što ni na koji način nije formalizovano, već i zato što čak i praksa u vezi sa ovim pitanjem jasno negira formiranje običaja ili njegov nastanak (Novaković 2016).

Zaključak

Ove godine navršava se 60 godina od osnivanja NAM, često osporavanog u zapadnom svetu ali podjednako veličanog u državama u razvoju, pre svega u Africi, Aziji i Južnoj Americi. Nakon raspada bipolarnog sveta, NAM se bori da pronađe načine da ostane relevantan. Za neke potencijalne nove uloge je demonstrirano u ovom radu da su nemoguće, poput uloge medijatora između velikih sila, među kojima je SAD. Ipak, NAM i te kako ima ulogu u modernom svetu, među kojima se ističu posebno dve.

Prva se tiče delovanja kao foruma svojih članica i zaštite njihovih interesa u međunarodnim institucijama. Još od početka XX veka, postalo je jasno da male države, pogotovo bivše kolonije i države Afrike i Azije, nemaju drugu opciju da imaju svoj glas u relevantnoj međunarodnoj areni osim NAM (Shenon 1992) – ili je tih opcija jako malo, poput ASEAN ili Grupe 77.

Sa druge strane, uloga NAM se može pronaći i u okviru „koloseka grananja koncepta nesvrstanosti“ (Igrutinović 2018, 139) a posebno kao deo četvrte grupe principa koji se tiču Novog međunarodnog ekonomskog poretka (NMEP). Ovu grupu principa čine kontinuirani, brzi i stabilni ekonomski razvoj, sa prioritetom datim zemljama u razvoju. Inicijalna ideja je prevazilaženje jaza u razvijenosti, a podrazumevala je traženje preferencijalnog i nerecipročnog pristupa tržištima

razvijenih zemalja (Vrhunec 1978, prema Igrutinović 2018, 140). Naravno, putevi ostvarivanja cilja i stvaranja NMEP se nužno moraju prilagoditi XXI veku i novim međunarodnim političkim, ekonomskim i pravnim odnosima, ali je ovo prostor na kome NAM kao pokret može ostvariti veće pomake nego bilo koja članica pojedinačno.

Konačno, odnos NAM i Ujedinjenih nacija je posebno kompleksan i zavređuje detaljniju analizu. Jasna je kritika rada Saveta bezbednosti sa jedne strane i podrška pojačanom uticaju Generalne skupštine i veće inkluzivnosti država NAM u rad Ujedinjenih nacija sa druge. Upravo je navedena težnja ka većem stepenu zajedničkog delovanja država NAM u okviru Ujedinjenih nacija nešto čemu NAM kao organizacija treba da teži, jer kroz takvo delovanje može napraviti značajne pomake.

Bibliografija

- Al Jazeera*. 2016. "Venezuela: Non-Aligned summit fizzles for Maduro". September 18, <https://www.aljazeera.com/economy/2016/9/18/venezuela-non-aligned-summit-fizzles-for-maduro>.
- Cawthorne, Andrew. 2016. "Venezuela opposition says blocked from meeting near summit"., *Reuters*, September 10, <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-idUSKCN11G0QV>.
- CGTN*. 2018. "Opinion: Non-Aligned Movement as relevant and important as ever before". September 7. <https://news.cgtn.com/news/3d3d514f7759544f79457a6333566d54/index.html>.
- Charbonneau, Louis. 2012. "U.N. chief defies U.S., Israel; plans trip to Tehran". *Reuters*, August 22, <https://www.reuters.com/article/cnews-us-iran-summit-un-idCABRE87LON320120822>
- Chopra, Shalabh. 2021. "Is non-alignment making a comeback in Asia?" *Eastasiaforum*, July 16, <https://www.eastasiaforum.org/2021/07/16/is-non-alignment-making-a-comeback-in-asia/>.
- Daily Star (Khaled El Fiqi, M. Serajul Islam)*. 2009. "NAM Summit: New hopes". The Daily Star. July 24. <https://www.thedailystar.net/news-detail-98421>.
- Drishti*. 2021. "Non-Aligned Movement (NAM)". <https://www.drishtiiias.com/pdf/non-aligned-movement-nam.pdf>.
- France24*. 2009. "Indian and Pakistani premiers meet at NAM summit". July 16. <https://www.france24.com/en/20090716-indian-pakistani-premiers-meet-nam-summit->

- [Human Rights Council]. Thirty-ninth session 10–28 September 2018 Agenda item 4 Human rights situations that require the Council's attention. A/HRC/39/2. November 23, 2018. p. 7.
- Igrutinović, Milan. 2018. O shvatanju nesvrstanosti u jugoslovenskoj teoretizaciji međunarodnih odnosa, *Medjunarodni problemi*, LXX (2): 125–146.
- Jović Lazić, Ana, Sanja Jelisavac Trošić, i Aleksandar Jazić. 2011. „Nagorno Karabah u svetlu bilateralnih odnosa članica Minsk grupe OEBS“. *Me unarodni problemi*, LXIII (4): 583–612.
- Karaganov, Sergey. 2020. Where to go and with whom to go: Russia's Foreign Policy on the threshold of a New Decade. *Russia in Global Affairs*.
- Keethaponcalan, S. I. 2016. "Reshaping the Non-Aligned Movement: challenges and vision". *Bandung: Journal of the Global South*. DOI: 10.1186/s40728-016-0032-3.
- Lynch, Timothy. 2009. "US Inside Story – The Non-Aligned Movement". Uploaded on 16 July, 2009. YouTube video (Al Jazeera English). https://www.youtube.com/watch?v=fJAt5F_6dEw.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Baku 2019 – 18th Summit of Heads of State and Government of the Non Aligned Movement Baku, the Republic of Azerbaijan. October 25–26, 2019. https://unidir.org/sites/default/files/2020-10/2019_NAM%20Summit%20final%20doc.pdf.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Havana 2006 – 14th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement Havana, Cuba. September 11–16 September, 2006. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/14NAMSummit-Havana-Compiled.pdf.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Kuala Lumpur 2003 – 13th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement, Kuala Lumpur, Malaysia. February 24–25 February, 2003. http://cns.miis.edu/nam/documents/Official_Document/13th_Summit_of_the_Non-Aligned_Movement_-_Final_Document_Whole.pdf.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Margarita 2016 – 17th Summit of Heads of State and Government of the Non-Aligned Movement, Island of Margarita, Bolivarian Republic of Venezuela. September 17 – 18, 2016. https://unidir.org/sites/default/files/2020-10/2016_NAM%20Summit%20final%20doc.pdf.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Teheran 2012 – 16th Summit of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement, Tehran,

- Islamic Republic of Iran. August 26–31, 2012. http://www.mea.gov.in/Uploads/PublicationDocs/20513_final-document-of-xvi-nam-summit.pdf.
- [NAM] Non Aligned Movement. NAM Final Document Sharm el-Sheikh 2009 – 15th Summit Conference of Heads of State or Government of the Non-Aligned Movement, Sharm el-Sheikh, Egypt. July 11–16, 2009. http://cns.miiis.edu/nam/documents/Official_Document/15Summit-Final-_Compiled.pdf.
- Norchi, Charles. 2004. "Human Rights: A Global Common Interest". In: *The United Nations: Confronting the Challenges of a Global Society*, 89, edited by Jean E. Krasno. London: Lynne Rienner Publishers.
- Novaković, Marko, 2018. „Relevantnost Međunarodnog suda pravde i međunarodna bezbednost“. *Srpska politika misao*/2018: 258–271.
- Novaković, Marko, 2016. "Some remarks regarding the procedure of the appointment of the Secretary General of the United Nations". *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*. 64 (3): 171-191.
- Novaković, Marko i Jovana Blešić. 2020. „Okolnosti i specifičnosti postupka za genocid Mjanmara nad rohindžama pred Međunarodnim sudom pravde“, *Međunarodna politika* LXXI (1179-80), p. 160.
- Nuggent, Ciara and Charlie Campell. 2021. "The U.S. and China Are Battling for Influence in Latin America, and the Pandemic Has Raised the Stakes", *Time*, February 4. <https://time.com/5936037/us-china-latin-america-influence/>.
- Marković, Aleksandar. 2013. „Uloga pokreta nesvrstanih u 21. veku“. *Strani pravni život* (2): 335-346.
- Observer Research Foundation (Amandeep Gill). 2021. "Europe is the new NAM". January 16. <https://www.orfonline.org/expert-speak/europe-is-the-new-nam/>.
- [OHCHR] Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar. 2018. https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_64.pdf.
- Security Council Report. 2015. "Appointing the UN Secretary-General". October 16. https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/research_report_2_secretary_general_appointment_2015.pdf.
- Shenon, Philip. 1992. "Non-Aligned Movement decides it is still relevant." *The New York Times*, September 7. <http://www.nytimes.com/1992/09/07/world/non-aligned-movement-decides-it-is-still-relevant.html>.
- Stahn, Carsten. 2003. "The Ambiguities of Security Council Resolution 1422 (2002)". *European Journal of International Law* 14 (1): 85–104.

- Strydom, Hennie. 2007. "The Non-Aligned Movement and the reform of International Relations". In: *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, edited by Armin von Bogdandy and Rüdiger Wolfrum. (11): 1-46. Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law.
- South Commission. 1990. *The Challenge to the South, The Report of the South Commission*. Oxford: Oxford University Press. https://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2013/02/The-Challenge-to-the-South_EN.pdf.
- The Print*. 2020. "India isn't really 'non-aligned' and doesn't fit with NAM, which has no relevance today". May 6. <https://theprint.in/opinion/india-isnt-really-non-aligned-and-doesnt-fit-with-nam-which-has-no-relevance-today/415254/>.
- UIA. Coordinating Bureau of the Non-Aligned Countries. <https://uia.org/s/or/en/1100061001>.
- [UNSC] UN Security Council. Resolution 2222, Protection of Civilians in Armed Conflict, S/RES/2222. May 27, 2015.
- [United Nations]. A/RES/42/220 General Assembly Distr. GENERAL 21 December 1987 ORIGINAL: ENGLISH A/RES/42/220. 21 December 1987.
- United Nations. 2021. "Decolonization". 2021. <https://www.un.org/en/global-issues/decolonization>.
- UN News*. 2012. "Secretary-General Ban departs for Iran to attend Non-Aligned Movement Summit". August 28. <https://news.un.org/en/story/2012/08/418352-secretary-general-ban-departs-iran-attend-non-aligned-movement-summit>.
- [UNSC] United Nations Security Council. Resolution 71/149. The scope and application of the principle of universal jurisdiction, A/RES/71/149. December 20, 2016. <https://undocs.org/en/A/RES/71/149>.
- [UNSC] United Nations Security Council. Resolution 1422, S/RES/1422. July 12, 2002. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1422>.
- Vešović, Milanka. (2020). „Jedan aspekt univerzalne jurisdikcije u savremenom krivičnom pravu – slučaj Ould Dah“. *Strani pravni život* 63(1): 55-65. doi: 10.5937/spz63-21799.

Marko NOVAKOVIĆ

**THE NON-ALIGNED MOVEMENT IN THE 21ST CENTURY – STRUCTURE,
TOPICS AND ROLE**

Abstract: The Non-Aligned Movement (NAM) is in search of a new identity after the dissolution of the bipolar world and the completion of the decolonization process. In that sense, the NAM is often perceived as a balance between great powers, particularly the US and China. Therefore, the author will investigate this possibility. However, the focus of this article will be on the analysis of the administrative structure of the NAM and the possibility of transforming it into a more coherent organization. Furthermore, the analysis of the most prominent topics in the area of international law and reform of the United Nations, mainly contained within the final documents of the NAM summits, will also be conducted.

Keywords: The Non-Aligned Movement, NAM, United Nations, USA, Russia, China, Israel, International Law.